

Közművelődési információk

pmki
Pest Megyei
Közművelődési Intézet

*Áldott Karácsonyt és sikerekben gazdag,
boldog Új Évet kívánnak
a Pest Megyei Közművelődési Intézet munkatársai.*

Tartalomjegyzék

„Hogyan tovább közművelődés?”	3
225 éves a Pest Megyei Levéltár	6
„...a művelődési ház előtt nyílik először az írisz”	6
A múlt értékei, a jövő lehetőségei Turán	8
Fél emberöltő	9
Közösségek a közösségekért Pest megyében	10
Erkel Év és Budakeszi	12
Versmondóverseny és kitüntetés	12
Könyvajánló	12
A 30 éves a tápiószecsői Szathmári József Kamarakórus	13
A palóc szuszék mestere	14
Élő Népművészet	16
Hat évtizede táncolnak	16

Kedves Olvasó!

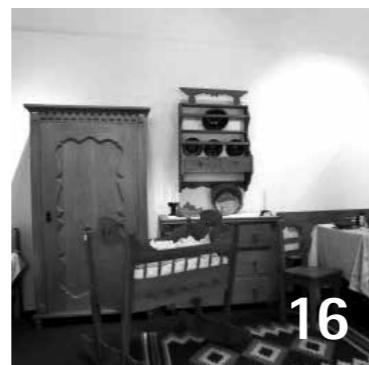
A Pest Megyei Közművelődési Intézet munkatársai Utassy József Karácsony című versével kívánnak áldott ünnepeket:

Holdra ül az Életfavágó,
Szalonnát süt csillagparázzson.
- Hova, hova, Háromkirályok?
- Betlehembe; Itt a karácsony.

- Siessetek csak, menjetek csak,
kísérjen utatokon csillag,
köszöntések fiamat illőn:
a Megváltót, kit Mária ringat.

- Urunk, Teremtőnk, Istenünk!
Viszünk aranyat, tömjént, mirhát,
de vinnénk mi a fél világot,
ha bírnánk Urunk, ha bírnánk.

- Jól van, jól van Háromkirályok,
menjete csak Isten hírével,
mert hideg lesz, nagyon hideg,
farkasordító hideg éjjel.

IMPRESSZUM

Kiadja a Pest Megyei Közművelődési Intézet.
1052 Budapest, Városház utca 7.
tel./fax: +36 1 318 6806, +36 1 317 6436
e-mail: pmki@pmkult.hu
felelős kiadó: Makra Borbála igazgató
felelős szerkesztő: Szádváriné Kiss Mária
ISSN 1585-7867
www.pmkult.hu
nyomdai munkálatok: Gallai Fivérek Bt.
A kiadvány megjelenését az NKA támogatja.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Kéziratokat nem őrzünk meg.

A címlapon M. Garami Mária alkotása látható.

A fotón az isaszegi „öreg templom”.

Fotó: gallaidesign.hu

„Hogyan tovább közművelődés?”

XV. Szakmai Konferencia, Balatonszemes 2010

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: PMKI MUNKATÁRSAI

Közvetlen hangú, kötetlen beszélgetés a szakmánk rangos országos és megyei képviselőivel, találkozás a megyei társintézmények vezetőivel, beszámolók új kezdeményezésekről, és közvetlen beszélgetés, együttgondolkodás, a szakmai összetartozás átélése jellemezte a Pest Megyei Közművelődési Szakembereinek és Önkormányzati Tisztviselőinek XV. Szakmai Konferenciáját Balatonszemesen 2010. november 9–10–11-én.

Kálnoki-Gyöngyössy Márton

L. Simon László

Török-Czene István

Makra Borbála

Tapodi Katalin

A Pest Megyei Közművelődési Intézet és a Pest Megyei Népművelők Egyesületének együttműködése idén már 15 éves múltra tekint vissza. A jubileum alkalmából Makra Borbála az Intézet igazgatója – aki egyben az egyesület elnökségének tagja is – megköszönte Tapodi Katalinnak, a PMNE elnökének másfél évtizedes munkáját, méltatva a PMKI-vel való eredményes együttműködését, melyet a szakma érdekében a jövőben is töretlenül folytatni kívánnak.

Országos és megyei fejlesztési irányok a közművelődésben

Az idei konferencia előkészítése során a szervezők a program összeállításánál figyelembe vették, hogy szakmai közéletünk új kihívások előtt áll. Ez a történelmi pillanat nem az első a közművelődésben. A helyzet fontosságát felismerve a

rendezők megszólították a szakma jeles képviselőit egy kötetlen, tényfeltáró beszélgetésre. A konferencia életében először fordult elő, hogy az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottság Elnöke és a szaktárca helyettes államtitkára elvállalta Pest megyében a szakma képviselőivel való közvetlen találkozást. Kifejtették aktuális álláspontjukat, és lehetőséget adtak kollégáinknak szakmai gondjaik felvetésére.

Első nap a közművelődés országos és megyei fejlesztési lehetőségeiről, kitorrészi pontjairól tanácskoztak megyénk szakemberei az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottság elnökével, L. Simon Lászlóval, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium helyettes államtitkárával, Dr. habil. Kálnoki-Gyöngyössy Mártonnal, valamint Pest Megye Közgyűlésének Oktatási, Ifjúsági és Sportbizottsága alelnökével, Török-Czene Istvánnal.

„Hogyan tovább magyar közművelődés?” – tette föl vitaindító kérdését L. Simon László. Bevezetőjében kifejtette, hogy a kultúra ágazatai között jól ismeri a közművelődés területeit; maga és családja is rendszeres látogatója közművelődési rendezvényeknek és közösségeknek. Többek között problémaként vetette fel a szakterület, a közművelődés érdekérvényesítő képességének gyengeségét. Megállapította, hogy a közművelődési szakemberképzés jelenleg nem megoldott, gondokkal küzd, ezért szükséges a megreformálása, mert lehetetlen és elképzelhetetlen, hogy egy szakmának ne legyen önálló főiskolai és egyetemi képzése. Kik is dolgoznak a területen, hogyan is hívjuk őket: népművelők, művelődésszervezők, közművelődési előadók, kulturális menedzserek?

Kiemelte, hogy a közművelődés anyagi forrásait tekintve az egyik legrosszabb helyzetben lévő ágazat. Az elmúlt évben megszűnt az ágazat normatív hozzájárulása, amit a terület nagy veszteségnek könyvelhet el. Mint mondta, új normatíva-rendszer kidolgozása szükséges, valamint az átalakuló új igazgatási rendszerben meg kell találni a helyét a közművelődésnek. A szakma jövőjének megerősítését a helyi értékekben látja. A tanácskozás során kérte a közművelődési szakma javaslatait, aktív közreműködését az ágazat fejlesztésére vonatkozóan. A hozzászólásokra reagálva a bizottság elnöke figyelmeztetett a szakemberek felelősségére, mondván, ahol, és amiben pozíciót veszítettünk, veszünk, ott nagyon nehéz lesz újra megkapaszkodni.

A beszélgetés során *Dr. habil. Kálnoki-Gyöngyössi Márton* többek között elmondta, hogy 2011 tavaszára tervezik a kulturális és a közalkalmazotti törvény, valamint a 150/1992. (XI. 20.) Kormányrendelet módosítását. Kiemelte, hogy a kulturális szaktárca szándéka a megyei közművelődési feladatellátás és az országos szakfelügyeleti rendszer újragondolása.

Török-Czene István alelnök megerősítette, hogy Pest Megye Önkormányzata továbbra is támogatja megyénk kulturális életét, és ezen belül fenntartja a megye intézményeit, melyben fontos, kiemelt szerepet szán a Pest Megyei Közművelődési Intézetnek.

A több órányi, sok kérdést fölvető együttgondolkodás után, kedden este az ünnepelés lett a főszerep. A jelenlévő kollégák köszöntötték szakmánk állami kitüntetettjeit, az országos és megyei szervezetek díjazottjait,

és beiktatták Soltiné Radnics Magdolnát, a szigetszentmiklósi Városi Könyvtár és Közösségi Ház igazgatóját a PMNE Örökös Tagjai sorába.

Megyei intézmények

A tanácskozás másnapján Pest Megye Önkormányzatának kulturális intézményeiről és a TIT Pest megyei szervezetéről kaptak fontos és érdekes információkat a szakemberek:

A Pest Megyei Könyvtár Biczák Péter igazgatója, a Pest Megyei Levéltár Schramek László igazgatóhelyettese, a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága működéséről Kovács Judit igazgatóhelyettes beszélt. A TIT Teleki László Ismeretterjesztő Egyesület tevékenységéről Naményi Béla igazgató szólt.

Biczák Péter kiemelte, hogy ma is aktuális az írás-olvasás fejlesztése, ugyanis az értő olvasással az általános és a középiskola elvégzése után is gond van. Tájékoztatót nyújtott a megyei könyvtár dokumentumállományáról, szolgáltatásai kihasználtságáról. Kiemelt feladatnak tekintik a könyvtári szakfelügyelet és a megyében lévő hátrányos helyzetű települések könyvtári állományának gyarapítását.

Schramek László elmondta, hogy a Magyar Országos Levéltár és Budapest Főváros Levéltára után a harmadik legnagyobb terjedelmű irategyüttest őrző intézmény két fő feladata a kutató szolgálat és az ügyfélszolgálat működtetése. A levéltári feladatellátás és a közművelődési tevékenység kapcsolódási lehetőségeinél a helytörténeti kutatásokat és a családfakutatásokat emelte ki.

Kovács Judit igazgatóhelyettes asszony beszélt a 19 intézményből

álló Pest megyei múzeumi hálózatról és széleskörű szolgáltatásairól. Hangsúlyozta a múzeumpedagógia, mint a közművelődésből kinőtt múzeumi ágazat fontosságát, valamint feladatként jelölte meg a múzeumok és a közművelődési intézmények együttműködési lehetőségeit.

Naményi Béla a tudományos ismeretterjesztés átalakulásáról, helyéről és szerepéről szóla elmondta, hogy a Pest megyei társulat a hagyományos ismeretterjesztési bázis mellett akkreditált felnőttképzési intézményként is működik. A közelmúltba indították el a Kulturális Projekt Ciklus Menedzsment (KPCM) képzésüket, eredményes pályázatuknak köszönhetően a kulturális szakembereket megszólító program a megyében 100 fő térítésmentes képzését teszi lehetővé.

Példák, hírek, információk

Délután a megyében működő jó gyakorlatok közül néhányról részletesen is hallhattunk.

Varga Zsolt, a solymári Apáczai Csere János Művelődési Ház és Könyvtár vezetője a minőségbiztosításról tartott előadásában igyekezett eloszlatni azt a felfogást, hogy a minőségbiztosítás egyenlő a túldokumentálással. Hangsúlyozta, hogy ez az önértékelésen alapuló, a tudatos tervezést segítő minőségi irányítás lehetőség a szakmai munka fejlesztésére.

Szedlacsek Emília, az érdi Szepes Gyula Művelődési Központ igazgatója az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény által előírt közérdekű adatok jegyzékéről és az egységes közadatkeresőről tartott tájékoztatót. Hangsúlyozta, hogy a közvélemény pontos és gyors tájékoztatása érdekében létrejött rendszerhez történő csatlakozás minden közművelődési tevékenységet végző és honlapot működtető intézmény érdeke és kötelessége.

Tapodi Katalin a dabasi Kossuth Művelődési Központ igazgatója az uniós pályázat, a TÁMOP gyakorlati tapasztalatairól számolt be, hangsúlyozva a szemléletváltást, a folyamatban gondolkodás fontosságát. Kiemelte, hogy a gyakorló közművelődési szakember számára egy kicsit idegen és sok az adminisztráció, ugyanakkor megéri, mert olyan tapasztalatokra és komoly anyagi támogatásra tehetünk szert,

amivel intézményünk tevékenységi köre megerősödhet.

Az Integrált Közösségi Szintér pályázat viszontagságairól és lehetőségeiről osztotta meg velünk tapasztalatait *Golda Andrea*, az építész Zrumerczky Dezső nevét viselő inárcsi művelődési ház és könyvtár vezetője. Lendületes előadásában rengeteg kényszerűségből jött kiváló ötletet vetett föl, amellyel egy közművelődési intézmény felelni tud az új kihívásokra. A tervek szerint az új, 520 négyzetméteres épületet 2011 tavaszán fogják átadni.

Biczák Péter

Schramek László

Kovács Judit

Naményi Béla

Varga Zsolt

Majd az aktuális hírek, szakmai információk zárták a tanácskozást. *Tapodi Katalin*, mint a Magyar Népművelők Egyesületének ügyvezető alelnöke tájékoztatót bennünket a Szombathelyen megtartott Országos Vándorgyűléséről.

Kerekes László, az NKA Közművelődési Szakmai Kollégiumának kurátora beszélt az Alap új stratégiájáról. Kiemelte, hogy az NKA elnöke, Jankovics Marcell a „többet kevesebbet” elvet tartja irányadónak a pályázatok elbírálásánál.

Makra Borbála, a PMKI igazgatója tájékoztatót a Gazdasági, vezetési és államháztartási ismeretek közművelődési intézményvezetőknek elnevezésű akkreditált képzésről. Felhívta a figyelmet, hogy a hatályos 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet szerint 2011. január 1-jétől a magasabb vezető beosztás ellátásához szükséges a fenti tanfolyam elvégzése.

Befejezésül, *Varga Zsuzsa*, a PMKI tanácsosa a statisztikai adatgyűjtés felelősségét hangsúlyozta. Mint mondta, a valóságghű statisztikai adatokból nyert következtetések alapjai lehetnek a szakmai érdekvérvényesítésnek és a jövőbeni stratégiák megalkotásának. ■

Golda Andrea

Szedlacsek Emília

Kerekes László

Varga Zsuzsanna

225 éves a Pest Megyei Levéltár

A fennállásának 225. évfordulóját ünneplő Pest Megyei Levéltár 2010. november 25-én nagy érdeklődés mellett tartotta meg Levéltári Napját. A rendezvényt Gazdikné Kasa Csilla, Pest Megye Közgyűlése Oktatási, Ifjúsági és Sportbizottságának elnöke nyitotta meg.

A konferencia levezető elnöke dr. Héjjas Pál nyugalmazott levéltár-igazgató és dr. Varga Zsuzsanna, az ELTE egyetemi docense volt. A tudományos ülészekon a Levéltár munkatársai és az ELTE doktorandusz hallgatói tartottak előadásokat. Az indító előadás Pest megye első levéltárossáról, Balla Gáborról szólt. Majd a fő témát figyelembe véve az agitáció és a propaganda alakulását kísérték végig a referátumok az első világháborútól az 1970-es évek végéig. Az érdekfeszítő előadásokat élénk beszélgetés követte.

A Levéltár több mint két évszázados története során számtalan átalakuláson ment keresztül. Az intézményt 1785. november 29-én alapította Pest-Pilis-Solt vármegye. Az eltelt időszakról összefoglaló található a Pest Megyei Könyvtár honlapján. Az ott olvasottak szerint Pest megyé-

ben a levéltár alakulásának, kifejlődésének legelső nyoma a 17. század közepéről való. 1657-től történik a magán és a megyei levéltár anyagának szétválasztása a korábbi években keletkezett iratok „előkeresésére”, a megyei igazgatás működésének elősegítésére. A kialakuló, fejlődő archívumot 1682. június 5-én súlyos veszteség érte: a megye székhelyéül, archívumának őrzőhelyéül szolgáló füleki várat az ostrom után felgyújtották, így az itt őrzött iratanyag nagy része elégett. Megmenteni és mindmáig megőrizni csak az 1638-tól kezdődő jegyzőkönyveket és iratokat sikerült. Pest-Pilis-Solt vármegye a legelső között hajtotta végre II. József leiratait és utasításait, melyeket a levéltárak rendezése és védelme érdekében írt elő. 1785. november 29-én kelt határozatával az országban másodikként megbízta Balla Gábor regestrátort, hogy a továbbiakban teljes munkaidejében rendezze, selejtezze a levéltár iratait, és készítsen mutatókat azokhoz. (E nap ma a Pest Megyei Levéltár „születésnapja.”) Balla Gábor országosan ismert volt rendezési, segédletkészítési munkájáról. A vármegye vezetése 1811-ben a „Megyénkbeli Leveles Tárház”-ról, mint „megyénk legfőbb kintsé”-ről írt. ■

nevelőként kezdtem. Egyébként is egész életemben nem tudtam elhagyni a falumat, 48 éve élek Letkésen, sőt, abban a házban, ahova a kórházból csecsemőként hazahoztak. Be kell vallanom, hogy nem bírtam megszokni a kollégiumban sem, ezért átmentem levelezőre.

– **Mikor lettél népművelő?**

– Kicsit népművelőként kellett gondolkodni már a nap-

közben is, hiszen délután nemcsak leckét kellett írni a diákokkal, hanem szabadidős programot is szervezni számukra. Ebben sokat segített a napközi vezető tanfolyam. Az itt kapott ismereteknek aztán nagy hasznát vettem a népművelői munkámban. Megtanultam különféle játék- és kézműves foglalkozásokat vezetni, a gyerekekkel bánni. Az első fiam 1983-ban született, vele egy évig voltam otthon, s már a letkési ÁMK könyvtárba mentem vissza dolgozni. Hangsúlyozom, sem a főnököm, sem a munkavégzésem helyszíne nem változott, csak a feladataim. Ekkortájt mint intézmény volt az ÁMK, az országból sokan jöttek tapasztalatszerelésre. Kiváló népművelő elődöm volt, aki elköltözött Letkésről, és 1987. szeptember 1-jén engem bíztak meg a Letkési ÁMK Közművelődési Intézményegység vezetésével. Most is csak a feladatom lett más.

– **Mit emelnél ki ebből a kezdeti időszakból, ami már a te nevedhez fűződik?**

– Talán a rendszeres mozi. Évekkel korábban működött ugyan a művelődési ház nagytermében, megvolt a kiépített mozigépház, de nem találtam mozigépezést. Otthon sóhajtoztam e miatt, és végül a férjem önkéntes munkában föl vállalta, mert a katonaságnál foglalatostkodott ezzel. Később betanította a fiatalokat. Emlékszem, a kézműves foglalkozások ötleteit az újságokból gyűjtöttem, és egy vázlatfüzetbe ragasztgattam. Azóta is őrzöm és használom most is.

– **Mi változott a rendszerváltás után a letkési közművelődésben?**

– A mozi nálunk is bezárt, országszerte eltűnt a kistelepusítások. Az ÁMK szervezetileg átalakult, illetve megszűnt, szakmailag önálló lett a művelődési ház, amit azután is én vezettem. A település azonban az önhibáján kívül hátrányos helyzetű, forráshiányos községek sorába került, ahogy az Ipoly mente több helysége is az. A szűkös lehetőségeinken belül igyekeztünk minél jobban működni. A letkési híd átadása után könnyebb lett a kapcsolatfelvétel a szomszédos Szalka településsel, s megszerveztük a két falu közös lakodalmasát, aminek óriási sikere lett. Néhány éve meg a nyugdíjasok virágpálánta-csere akciója kapcsán íriszekkel ültettem tele a művelődési ház előtt az utcát. Sokan mondták, hogy fölösleges, úgyis kitapossák. Anyák napjára virágba borultak, s mindenki megcsodálta. Egy-két év alatt már a fél falu ültetett íriszt, de azóta is a művelődési ház előtt nyílik először. Apró, de fontos dolgok ezek helyben.

– **Milyen körülmények között végzed a mindennapi munkádat? Milyen állapotú az épület, a tárgyi-technikai felszereltség?**

– Az önkormányzatunk nem csekély anyagi áldozatvállalással teljesen felújította a művelődési házat 1997–98-

ban. Addigra ugyanis életveszélyessé vált az épület. Ekkor korszerűsítették a fűtést, bevezették a vezetékes ivóvizet, a belső átalakítás során többfunkciós szakköri helyiséget és mosdókat építettek. Van egy kis beépített színpadunk, 140 székünk, komplett hangosításunk. S tavaly óta használók számítógépet, addig mechanikus írógéppel írtam a pályázatokat is. Sajnos, vezetékes telefon és internet hozzáférés még nincs a házban.

– **Egyszemélyes házként működsz?**

– A szakmai munkát egyedül végzem, de önkéntes segítőtök vannak. Általában 12 és este 8 között van program a házban. Az elmúlt 23 évben még nyaralni sem utaztam el több napra, igaz, nem is akartam otthagyni a házat. Az anyukám révén a nyugdíjasok, a fiaim révén a fiatalok néha a saját lakásunkban is összejönnek.

Az intézmény gazdálkodását még mindig a polgármesteri hivatal végzi, rendezvényekre igényelek pénzt előre – ezt a részletes programkalkulációval indoklom meg. Éves rendezvénytervet készítek. Megyei és NKA pályázatok révén tudok forráshoz jutni. Az önkormányzat 2010-ben a közművelődési rendeletében rögzítette, hogy szintéreként működteti a házat, engem kulturális szervezőként foglalkoztat.

– **Nem érzed úgy néha, hogy ezen keretek között és a településed iránti mérhetetlen ragaszkodásod révén tevékenységed is túl belterjes marad?**

– Ahogy elkezdtem népművelőként dolgozni, járok a megyei szakmai konferenciákra, és a PMNE alapító tagja is vagyok. Szakemberként nem éreztem magam egyedül, mindig fordulhattam a megyei intézményhez és az egyesülethez is. Leányfalun, Szentendrén rendszeresen részt vettem a tanácskozásokon, Balatonszemest sose hagynám ki. Rengeteg segítséget kaptam több kollégától, különösen sokat tanultam a hagyományörzéstől Walter Jánostól. Igen fontosak a településünknek a PMKI Megyei házi ajándék című programjában tájoltatott előadások is. Sokat jelentett, hogy 2003-ban a PMKI megbízott a kistérségi adatgyűjtéssel, az Ipoly menti településeken folyó közművelődési munkáról is többet megtudtam. Igyekszem azóta a szomszédok egy-egy nagyrendezvényére eljutni, mert tőlük is lehet tanulni.

– **Hol látsz kitérésre, új lehetőségeket a közművelődés számára Letkésen?**

– A zarándok turizmus a szívügyem. Letkésről Márianosztrára ősi zarándokút vezet a Börzsönyön keresztül. Évtizedekkel ezelőtt apukám testvére, akit melleleg Klagyivik Ágnesnek hívtak, egy ilyen téli zarándoklat során tüdőgyulladást kapott és meghalt. Azóta a letkésiek nem szerveztek erre zarándoklatot. Azt gondolom, másokkal együtt, hogy új formában érdemes lenne feléleszteni ezt a hagyományt. Letkés a borospincével, Szalka a tájmúzeummal, Márianosztra a csodás kegytemplomával rengeteg látnivalót kínál, és olcsón. A gyalogtúra természetvédelmi területen vezet át. Az aktívabbak föl-mászhatnak a Nagy Gallára, ahonnan egyszerre látszik az Ipoly-völgye és a Dunakanyar. A nyugdíjas csoportok buszoz kirándulásainak kiváló célpontja lehet ez a környék. Pályáztam a programra, de nem nyert, viszont a falubéli férfiak megnézik majd, hogy ki tudja-e tisztítani az útvonalat. Ez lehet az első lépés. ■

„...a művelődési ház előtt nyílik először az írisz”

Beszélgetés Tóthné Klagyivik Ágnessel

Sz. K. M.

„Élő, néphagyományokkal teli családba születtem, az idősebb rokonaim a népviseletet még használták.” – mesél kötődéséről a közművelődéshez a letkési művelődési ház népművelője, Tóthné Klagyivik Ágnes, aki magas szakmai kitüntetésben részesült, október 23-án Bessenyei György-díjat vett át.

– **Ha jól tudom, a Magyar Vöröskereszt Pest Megyei Szervezete terjesztett föl a díjra. Nem szokványos, hogy nem közművelődési szervezet javasol. Milyen kapcsolódási pont van a munkában a Vöröskereszttel?**

– Letkésen nagyon aktív a vöröskeresztes csoport, és igen jó kapcsolatot ápolnak a Pest megyei szervezettel. Nálunk ráadásul a helyi vezető a nővérem. A rendszeres nagyrendezvényeket, gyereknap, Mikulás, véradók ünnepe, évek óta közösen szervezzük. Legutóbb egy több alkalmas, komplex közösségfejlesztő tréninget tartottak nálunk, amelyen magam is részt vettem. Önkénteseket toboroztam a képzésre, akik majd közösséggé kovácsolódva később is segítenek a közművelődési munkában. Ennek kézzelfogható eredménye lett tavasszal, hogy egy lelkes csapat leszigetelte a nyílászárókat a rászoruló családok házában.

– **Ki finanszírozta mindezt?**

– Az anyagot és a gépeket a Vöröskereszt biztosította, egyenapos képzésen betanította az önkénteseinket, majd a letkési csapat végezte a munkálatokat. Nagyon sok családon segítettek ezzel.

– **Tehát nálatok családi szokás a helyi közösségért tevékenykedni?**

– Édesapám tagja volt a letkési olvasókörnek, játszott a helyiek által előadott népszínművekben. A márianosztrai fegyházban nevelési vezetőként dolgozott korai haláláig, és a szakterületén is elismerték. Édesanyám otthon, a háztáji gazdaságunkat vezette. Mi telepítettünk először málnát a télesztől bérelt földön, így az első magángazdálkodók voltunk Letkésen. A paraszti életforma mellett a népi kultúra is elevenen élt a családban. Édesanyám a kezdetektől énekelt a népdalkörben, segített a népdalgyűjtésben, a szervezésben. Az idősebb rokonaim sokáig a hétköznapiokon is büszkén hordták a népviseletet. Gimnazista koromban egy barátnőmmel jártuk a falut, és az idősektől gyűjtöttük a helyi népdalokat, amelyeket disznóvágások, családi ünnepek alkalmával még hallottunk, de már nem tudtuk énekelni. Megkértük az idős néniket, bácsikat, hogy tanítsák meg nekünk ezeket a dallamokat. Így alakult meg 1979-ben a pávakör, majd lett belőle népdalkör.

– **Ezek szerint már középiskolásként fontosnak tartottad a közösség hagyományainak a megőrzését. Gondolom, nem okozott gondot a pályaválasztás.**

– Esztergomba jelentkeztem a tanítóképzőbe, egy évet nappalin, a többi levelezőn végeztem. Tanító-közművelődési szakkollégiummal diplomát kaptam 1983-ban. Az okj-s felsőfokú közművelődési szakember tanfolyamot 1998-ban végeztem el.

– **Hol dolgoztál először?**

– Amióta munkába léptem, azóta Letkésen dolgozom, sőt, abban az épületben, ahol képzés nélküli napközis

A múlt értékei, a jövő lehetőségei Turán

SERES TÜNDE, A BARTÓK BÉLA MŰVELŐDÉSI HÁZ GYEDEN LÉVŐ IGAZGATÓJA

„Mai rendezvényünk nem csupán a mi ünnepünk. Ünnepe azoknak az embereknek is, akik Tura kulturális életében részt vettek, akár kultúráközvetítőként, akár a kultúrát befogadó érdeklődő közönségként. Soha nem volt hiány a Turát szerető, a művelődésért tenni akaró emberekből. Ahhoz azonban, hogy olyan közösségi élet alakuljon ki, mint itt az elmúlt hatvan esztendőben, mindenek előtt szakemberekre is szükség volt.” – hangzott el 2010. november 21-én Katona Hargita megbízott művelődési ház vezető köszöntőjében az intézmény 60 éves jubileumi ünnepségén a Galga menti Turán.

Az ünnepi program színpadi műsorszámait mellett e sorok írója tartott mozgóképekkel is illusztrált történeti előadást. Kronologikusan végighaladva a hat évtizeden, kirajzolódott az az összetartó kapocs, mely egymáshoz kötötte az egyes korszakok tevékenységeit. A magyar kultúrtörténet jeles alakjának, Bartóknak szellemi hagyatékát kötelez bennünket. A művelődési ház életét tekintve ez nemcsak jelképekben, az 1906-os turai népdalgyűjtés 50. évfordulójára készült emléktábla megkoszorúzásában merült ki, hanem megmutatkozott az évtizedek tartalmi munkájában. Kiteljesedett és rangra emeltetett az a néphagyományörző tevékenység, mely – az Ybl tervezte kastély mellett – máig fő azonosítási pontja, egyfajta védjegye a településnek országszerte. Művelői és méltó követői az előadó- és alkotóművészet területén egyaránt voltak és vannak. A múltból elég, ha a Magyar Rádió archívumában fellelhető Tóth L. Mihály-

né népdalénekest és Szaszko József citerást vagy Dr. Varga Marianna néprajzkutató, a turai hímzések tudományos felgyűjtőjének és elemzőjének kiemelt adatközlőjét, Tóth G. Mihályné trukkolófa-készítőt és hímzőasszonyt említem. Napjaink jelesei között ott van Bozóné Benke Terka trukkoló-hímző, Maczkó Mária népdalénekes, ifj. Sára Ferenc néptáncos, Unger Balázs cimbalmos és népzene tanár.

A kántortanító

Látható, hogy azok az alapok, amelyet Kovács László kántor-tanító – az 1954-ben Kossuth-díjjal kitüntetett későbbi helyi népművelő – 1936-os Turára kerülésétől a Gyöngyösbokrétá megalapításától kezdve létrehozott, biztosította a népművészet turai kincseinek feledhetetlenségét. Gyakorlatilag az ő személye jelentette a népművelési munka kezdetét Turán, de akkor még intézményi háttér nélkül. Tura az 1940-es évek végére a népművészeti szakmai érdeklődés centrumává vált. 1953 tavaszán a kultúr-otthont a népművészet országos mestereinek remekei által palóc jellegű berendezéssel ékesítették. Szépségüket ma már csak a fotók őrzik.

A közművelődés másik pillérét az 1920-as évektől mozgolódó – javarészt a katolikus egyház köré szerveződött – egyesületek, egyletek jelentették, melyek a kötetlen találkozási alkalmak és a bálók mellett szívesen rendeztek szüreti felvonulást vagy állítottak színpadra klasszikus- és népszínműveket. Működésük máig hatóan megteremtette a komédiázó utánpótlást.

Az intézményesített kultúra ezekből a gyökerekből táplálkozva alakult tovább 1950-től. Egy olyan épületet választottak elsőként a közelgő pártkongresszus, majd a kultúrotthon céljára, mely a falu frekvencián elhelyezkedve, kocsmabálteremként már évek óta a szórakozást, a találkozási alkalmakat nyújtotta. A VB 1950. december 27-i ülésén meghozott határozattal megnyitotta kapuit a kultúrotthon. Első kiterjedése egy nagyteremből és a hozzá tartozó lakásból állt. A lakásrészből irodai és könyvtárszobákat, a fotólabort és a padlásfeljártot alakították ki. Mai napig egy épülettömbben, de külön intézményként, külön főbejárattal működik a művelődési ház és a könyvtár. Jelenlegi, mintegy 370 m²-es területe – a hozzánk tartozó tájház kivételével – több lépcsős államosítás eredménye.

„...amitől hazajárnak ide”

Az első igazgató, Tóth József 1952. február 5-i beszámolójában a mozi mellett 11 szakkör működését említette, úgy mint a színjátszó csoport, a balladakórus, a néptáncscsoport, a népi zenekar, a Sára Sándor operatőr-filmrendező pályáján elindító fotószakkör, a bábcsoport, a gazdasszonykör, a természettudományi olvasókör, a sportkör, a gazdakör stb. Ez az évek során tovább gazdagodott a Faluszínház előadásai és a települési rádióval. 1960. október 18-án

„Tóth József ig. felajánlja, hogy egy új művelődési otthon létesítéséhez megtakarításokból 5 éven keresztül évi 100 ezer Ft összeggel járul hozzá, és javasolja, hogy 1962-től a községfejlesztési alap is ezen feladat megvalósítására legyen felhasználva.” A lemondott tiszteletdíjából keletkezett jelentős összeget azután mégsem a kitűzött cél megvalósítására fordította a településvezetés. Napjainkig újra és újra napirendre került ez a téma, de nem mozdult semmi.

A 70-es, 80-as években a népművészeti munkát Sára Ferenc, Kovács Laci bácsi tanítványa vezette, a színjátszás és az irodalmi színpad létét pedig Szarvas László tartotta ébren. Míg az utóbbi 1978-ban megteremtette és lerakta a helyi sajtó alapjait is a művelődési házban kiadott Turai Program című lappal, addig Sára Ferenc 1989-ben Falumúzeum néven ismertté vált tájházat létesített. A 90-es évek végére nem csak a tárgyi és személyi feltételek hiánya okozott pangást a helyi kulturális életben, hanem a levegőben lévő változások szelének olyan anyagi természetű előjelei is, mint a 300%-kal megemelkedett előadóművészi tiszteletdíjak, ill. filmkölcsonzési díjak. Az átmeneti időszakban is voltak, akik akár önkéntes munkaként is felajánlották a kultúrház kézbentartását, nem hagyták megenni azt a szegycsont, hogy bezárják. Folyamatos megyei nyomásra végül 1994-ben szakembert helyeztek az intézmény élére, aki napjainkig vezetőként a ház munkatársa.

Milyen találó is volt egykor a „kultúrotthon” elnevezés, hisz reprezentatív körülményeink, megfelelő komfortfokozatunk ugyan jelenleg nincs, de van valami megfoghatatlan más, amitől „hazajárnak” ide a művészeti alapiskolás növendékek, népzeneészek, néptáncosok, kóristák, aerobicosok, modern táncosok, nyugdíjasok, hímzők, kézművesek, városunk művészei, helyi rockzenészek, civil szervezetek, könyvtári olvasók, újság szerkesztők, múzeumlátogatók, gyermektáborozók, folkkocsmarajongók, s a beszélgetésre, lélekemelésre, meghallgatásra, forró teára vágyó turaiak sokasága.

Az elmúlt 60 esztendő lenyomatait őrzi gazdag fotó- és videóarchívumunk, számos televízió- és rádiófelvétel, minősítésekről szóló oklevél, s az a tekintélyes – könyvekből, hanghordozókból, dokumentumfilmekből álló – kiadványtár, melyeket csoportjaink, munkatársaink jegyeznek: Maczkó Mária, Unger Balázs, Cimbaliband, Dolányi Anna, Kovács László, Gólya József, Seres Tünde, Turai Énekmondók, Zagya Banda...

Ugyan a prioritást élvező helyi célkitűzések között egyelőre nem szerepel a közművelődés komolyabb fejlesztése, mi addig is szakmai felkészültségünk, lelkiismeretünk és hivatástudatunk szerint saját eszközeinkkel segítünk felelni az új kihívásokra: a 8000 fő alá süllyedt népesség mögött megbúvó elvándorlásra a fiatalok körében, Sára Sándor Turának szánt hagyatékára, a testvértelepülési kapcsolatok újbóli fellendítésére, a Turai Hírlap közeleti havilap kiadására, a művelődési ház udvarán játszótér megvalósítására, a Falumúzeum idegenforgalmi lehetőségeire, egy helyi kulturális kínálati elemeket összefoglaló kiadvány elkészítésére, a településmázs alakítására.

Mert milyen is a kultúra? Ahogy Beney Zsuzsa megfogalmazta: „Láttuk, mint semmit, a kezünkbe zártan, / Ameddig újra gömbformára váltan / Felcsillant tört-törtelen ragyogása.” ■

Fél emberöltő...

Herceghalom, a Zsámbéki-medence kistelepülése idén ünnepli önállósá válása 25. évfordulóját. Ebből az alkalomból kértünk egy kis összefoglalót a településről és a jubileumi év történéseiről Izsák Irén önkormányzati képviselőtől, a Kulturális Egyházi Központ munkatársától és Jóna Dávidtól, az Iskolai és Községi Könyvtár munkatársától.

25 éves a Forma 1-es pilóta Lewis Hamilton, Wayne Rooney angol és Cristiano Ronaldo portugál labdarúgó, Keira Knightley angol színésznő, Rúzsa Magdi vajdasági énekesnő, Berki Krisztián tornász. Negyedévszázados a Petőfi Csarnok és a Kongresszusi Központ, Super Mario, a Napoleon Boulevard és a 100 tagú cigányzenekar.

És Herceghalom!

A település önállósá válásának 25. évfordulóját a helyi művészek kiállítás-sorozatával, kulturális események sokaságával ünnepli. Lendületet kaptak a helytörténeti gyűjtések, kutatások. Előadások szóltak, a számvetések inspiráló kényszerével, a múlttól és persze a jövőről, annak szándékával, hogy kitalálják Herceghalom következő huszonöt évét.

Herceghalom a 2010-es jubileumi évet az ilyen volt-ilyen lett és az ilyen most-ilyen lesz közösségi játékkal éli meg. Értékeit, szépségeit, különlegességeit, büszkeségeit hirdeti, s közben erősíti lakóiban az ide tartozás élményét, kialakítja bennük az identitást. Herceghalom felnőtté vált, s alkalmassá arra, hogy életminőségét már mintaként mutassa, gondozott épített környezetében kulturális tartalmainak kínálatával hirdesse, hogy itt érdemes élni, ide érdemes eljönni. (Jóna Dávid)

•••

Töretlen fejlődés 20-25 év alatt. Herceghalom 1980-ig közigazgatásilag Biatorbágyhoz tartozott, annak többsége volt. 1985-ben jelent meg egy újságcikk, miszerint „Herceghalom felkerült a térképre”! Ekkor kapott társ-községi rangot, delegálhattunk küldötteket a Biatorbágyi Közös Tanácsba. 1990-ben, az első szabad választások alkalmával döntött az akkori település aktív magja úgy, hogy „elválunk” Biatorbágytól és önálló önkormányzatot hozunk létre, megpróbálunk megállni a saját lábunkon. Az idő minket igazolt: pormentes úthálózat, csatorna, víz, gáz, kábeltévé, telefonhálózat. A község megháromszorozta lakosságát az elmúlt 20 évben, és egy igazán izgalmas kisvárosias-kertvárosias életformát próbál megvalósítani, melyhez a szolgáltatások színvonalának emelése is hozzá-tartozik. Az elmúlt 10 év fejlesztései csak címszavakban:

- 2002-ben tornacsarnokot építettünk,

- óvodabővítés történt három ütemben: a 3 csoportszobás 60 férőhelyes óvodánk mára 6 csoportszobával, tornateremmel és 150 férőhellyel büszkélkedhet, alapterülete megötszöröződött, felszereltsége 21. századi,
- iskolánk három ütemben, több teremmel, felzárkóztatóval, informatika oktatóval, kiszolgáló helyiségekkel gyarapodott, alapterülete megnégyszereződött, felszereltsége megközelíti egy 21. századi iskola színvonalát (nyelvi labor, interaktív tábla stb.),
- 2004-ben adták át a Kulturális Egyházi Központot, mely a maga nemében, az országban egyedülállóan tölti be a közösségi szintér szerepét a különböző kulturális programok rendezésére, másfelől szakrális helyként biztosítja a teret három történelmi egyház híveinek vallásuk gyakorlásához,

- 2007-ben lett új postahivatalunk, gyógyszertárunk,
- 2008-ban történt a temetőkapolna felújítása, az új község háza, a fogorvosi rendelő kialakítása és teljes felszerelése,
- 2009-es évben a falu jelképét, a víztornyot újítottuk föl, a Fő utca rekonstrukcióját végeztük, melynek keretében csökkentett forgalmú státuszt kapott és felépült a 26 ezer kötetes Községi Könyvtár és egy melegítőkonyha ebédlő az iskola diákjainak kiszolgálására.

Ezek mellett gyönyörű parkok, sétányok díszítik településünket, és felvidítják az arra sétálókat. A község gazdálkodását jellemzi, hogy ezt a fejlődést hitel nélkül, saját forrásból és pályázatokból tudta az önkormányzat finanszírozni. Ez a mai viszonyok között kiemelkedő. *(Izsák Irén) ■*

Közösségek a közösségekért Pest megyében

Segítség a vörösiszap katasztrófa sújtotta területeknek

A közösség megtartó erejének egyik fokmérője, hogy mennyire tud segíteni a bajba jutottakon. Egy-egy megmozdulás többszörösen erősíti az összetartozástudatot, hiszen segítők és segítő, valamint segítő és rászoruló egyaránt sorsközösségbe kerül általa. Sajnos, ismét komoly aktualitása lett az ilyen célú összefogásnak. Pest megyében is megmozdultak a civilek, az intézmények, az önkormányzatok, több helyen a kultúra szolgálatában állók is tevékenyen kivették részüket a szervezésből. Összeállításunk erről ad hírt.

„Tahitófalu együtt segít!

Ezzel a jelmonddal kezdtük meg adománygyűjtésünket a vörösiszap katasztrófa által érintett települések megsegítésére. És valóban! A bajban össze tudtunk fogni, félretette a mindennapok ellentéteit együtt próbáltunk segíteni a

katasztrófa áldozatainak. Együtt: civil szervezetek, önkormányzat, vállalkozók, magánszemélyek, az egész falu! Szívet melengető érzés volt látni, tapasztalni azt a sok segítő kezdet, akik erejükhöz, lehetőségeikhez mérten támogatták a helyi civil szervezetek kezdeményezését, az öt napon át tartó gyűjtés során. [...]

Közel két héttel a katasztrófa után, Devecserbe érve, mintha egy másik bolygón járnánk, a növényzet eltűnt, mindenfelé marsbéli táj fogadott. A város határánál rendőri ellenőrzőponton áthaladva megérkeztünk a plébániára, ahol csatatérhez hasonlatos állapotok uralkodtak. Hosszú asztaloknál valaha fehér védőruhás önkéntesek, rendőrök, katonák ebédeltek, épp a vörös latyak közepén [...] a hivatalos állományon kívül 600 önkéntes is dolgozik a városban, akik két hete emberfeletti munkával próbálják eltüntetni a katasztrófa nyomainat.”

(Koszték Gabi, Tahitófalu)

„Devecser és Kolontár, két település, amely az elmúlt időben a legtöbbet szenvedett az emberi felelőtlenség és a „modern világ” salakjától: a vörös iszaptól. Az ilyen tragédiák mozgósítják a tartalékokat, megméri az emberi szolidaritást, félreteszik a pártárvakat és a vallások közötti esetleges ellentéteket. Kistarcsa is kivette a részét a segítségnyújtásból, ugyanis az önkormányzat élelmiszert, tisztítószereket és egy-egy millió forintot küldött a településeknek.

Devecser: a házak nagy részén látszik, hogy milyen magas volt az iszap szintje: derékig, vállig, szájszélig ért. Sok ház ablakán is befolyt a szennylé. Amit a salak elérte, befestette vörösre. A fák kérgét egységes magasságig lemarta, a bokrokat lecsupaszította. Semmilyen állatot nem láttunk. Az utcákon az iszapot szállító teherautók, locsolókocsik, rendőrautók olyan érzetet keltenek, mintha csak néhány órával lennének túl a katasztrófán. Az áradat a templomokat sem kímélte, azonban a hívek ezeket a közösségi helyeket tisztították meg először, ennek jelképes jelentősége van. A devecseri városháza folyosóján a Katasztrófavédelem munkatársai, és az ország minden részéből érkezett segítők. Nagy raktárakban tárolják az adományokat, kedélyes emberek fogadnak ott is minket.

Devecser és Kolontár távolsága mindössze néhány kilométer. Többé sem mire sem használható szántóföldek között visz az út. A parázs színű mezőkön sárba száradt üvegcserepek, nagy, vörös tócsák, talajból kifordult növények és mindenféle limlom jelzi, hogy merre vonult az ár. Rettenetes. Kolontár takaros falu, a központban van a templom és a művelődési ház. Utóbbiban gyűjtik az adományokat, a templomba vigasztalásért járnak az emberek.

Nagyszerű érzés ahhoz a nemzethez tartozni, mely nem felejtkezik el bajba jutott nemzettársairól, településeiről, mely ismét megmutatta, hogy az összetartás mire képes, mely nemzet tagjai sokadjára kezdenek előlrol mindent.”

(Országh Péter, Kistarcsa)

„Október 31-én hatfős csapat indult Devecserbe. [...] Ebéd után egy, a központhoz közeli ház udvarába irányítottak bennünket, ahol valószínűleg állatokat tartottak. Az iszap szintje itt is bőven a fejünk fölé ért. Szörnyű belegendolni, mi lett az itt tartott állatokkal... Itt még mindig térdig ért az iszap, és förtelmes bűz is társult hozzá.”

(Kocsis Tamás, Dunavarsány)

„Miután a híradások kényszeroktatásából meg kellett tanulnunk, hogy mi a vörösiszap vagy a zagytározó, miután láttuk a híradók képeiből a családok életét tönkretévő pusztítást, az egész ország megmozdult, mert segíteni akart.

Herceghalom is segített, az önkormányzat pénzt küldött, a civilek élelmiszert, ruhát, tisztítószert gyűjtöttek, s mentek főzni, segíteni.

A herceghalmi Kulturális Egyházi Központban jótékonysági koncertet tartottak, ahol Mosonyi Ferenc énekelt. A Magyar Kultúra Lovagját, Máté Péter hű tolmácsolóját ezen az estén is vitte a szíve, érezte közönségének szeretetét, empátiáját, és énekelt a tőle megszokott átéléssel, a helyzet adta finom áthallással, hogy „az érzést elhallgattatni úgy sem tudod”...

(Jóna Dávid, Herceghalom)

Dunavarsányban a Soli Deo Gloria Közösségi Ház szervezésében jótékonysági disznótoros vacsorát készítettek, két hatalmas disznót dolgoztak föl a résztvevők, de a nyersanyag java 52 bajba jutott család asztalán fog ünnepi vacsorát biztosítani. Ezen kívül a Lányok-asszonyok Klubja tartós élelmiszert gyűjtött.

Nyáregyházán az iskolák jótékonysági vásárt, focit, discot, karaokét rendeztek, az önkéntes tűzoltók részt vettek a mentésben, az önkormányzat gyűjtést szervezett.

Budakeszin az Erkel Ferenc Művelődési Központ a város iskoláival közösen Gyerekek a gyerekekért rendezvényt szervezett. Bábos napot szerveztek, ahol több amatőr és hivatásos bábcsoport lépett föl, hogy a bevételt a vörösiszap sújtotta települések gyermekeinek a megsegítésére fordítsák.

Budakalászon a Kós Károly ÁMK és az önkormányzat közösen szervezett jótékonysági gálaestet a helyi művészeti csoportok és neves fellépők részvételével.

Leányfalun egész napos programot tartottak a segítségnyújtás jegyében, a faluház állandó programjai ingyenesek voltak és támogató jegyeket árultak, este a leányfalusi művészek adtak reprezentatív műsort.

Százhalombattán a helyi előadóművészek léptek föl nagyszabású jótékonysági kulturális műsor keretében.

Ráckeve az Ady Endre Gimnázium jótékonysági futóversenyt szervezett.

Galgagyörkön a művelődési házban Zöld ág címmel tartottak segélykoncertet, ahol a helyi művészeti iskolások, előadóművészek, óvónők és tanárok léptek föl.

Kisraroson, Mogyoródon, Dömsödön, Tápiószecsőn jótékonysági koncertet, műsort tartottak, Törtelen, Nagymaroson jótékonysági bált rendeztek.

Számos településen, többek között Bagon, Péteriben, Szőlőligeten, Zsámbékon, Dunaharasztn gyűjtöttek adományt, nem kulturális rendezvény keretében. Mikebudán a helyi nyugdíjas klub egyik idős nénije felhívására segítettek a helyiek. ■

Könyvajánló

Az olvasás védelmében

A Pest Megyei Könyvtár gondozásában, a TÁMOP program keretében jelent meg az Olvasáskutatói tanulmányok alcímű kiadvány, amelyet összeállított és szerkesztett Szávai Ilona.

„Igen, az olvasás védelemre szorul, mióta csak az embert emberré emelő nyelv ratalált az írásbeliségre. A kifejezett emberi nyelv olyan rendszer, amely nem létezik írásbeliség, tehát olvasás nélkül, és ez a rendszer a civilizációt termő értelem létezésének, további fejlődésének kulturális alapját és közegét képezi” – írja a kötet szerkesztője Előszó helyett című bevezetőjében.

Az uniós támogatással megjelent kiadványban könyvtáros, olvasáskutató, gyermekirodalom-kutató, irodalomtörténész, szociológus, kommunikáció kutató és pszichológus gondolatait olvashatják többek között az olvasáskultúráról, az olvasástanításról, az olvasás zavarairól.

A tanulmánykötet a közművelődésben, az oktatásban dolgozó szakemberek és az érdeklődő olvasók számára egyaránt sok érdekességet nyújt.

A könyvről bővebb információ a Pest Megyei Könyvtártól (www.pmk.hu) kérhető, e-mail: pmk@ella.hu, telefon: (06) 26-310-320. ■

Az Erkel Év és Budakeszi

KOCSIS LIZA IGAZGATÓ, ERKEL FERENC MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

A budakeszi Erkel Ferenc Művelődési Központ 2010-ben ünnepelte Erkel Ferenc zeneszerző, a magyar nemzeti opera megteremtője, a Himnusz zeneszerzője születésének 200. évfordulóját.

A város koncertekkel, kiállításokkal, konferenciával, „Zenei és vizuális nevelés” pályázattal, zenei vetélkedővel, sakk és go versennyel, emlékhangversennyel készült Erkel Ferenc születése 200. évfordulójának megünneplésére.

Erkel Ferenc Budakeszin több helyen nyaralt, majd az Erkel Ferenc utca 14. sz. házat megvásárolta, a család egykori pihenő-, és nyaralóhelye lett, nyaranta több hónapot töltöttek itt (falba épített kottatartó szekrénye még ma is megvan).

A zeneszerző igen élénk társadalmi életet élt Budakeszin, szerette a helyi lakosokat, s hazafisága mély hatást tett az itt élő svábság életére. [...] Erkel Ferenc szeretett sakkozni, vadászni és tarokkozni. Mint német származású, a családban mindig csak magyarul beszélt, kivéve a házvezetőnőhöz, aki sváb volt.

Budakeszi városa és az Erkel Ferenc Művelődési Központ 2010-ben az „Erkel Ferenc Emlékév Budakeszin” rendezvénysorozattal tiszteleg a világhírű zeneszerző előtt.

Az évforduló alkalmából az Erkel Ferenc Művelődési Központ Erkel Ferenc Emlékplaketteket készített, Pest Megye Közgyűlés Elnökének, Dr. Szűcs Lajosnak, Budakeszi

Város Önkormányzatának és a Budaörsi Kistérségi Irodának a támogatásával. A bronz Emlékplakettek Józsa Lajos Holló László-díjas, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével kitüntetett szobrászművész alkotása.

A programsorozat fővédnöke Dr. Szűcs Lajos, Pest Megye Közgyűlésének Elnöke, szakmai fővédnöke Erkel Tibor, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, zongoraművész, az Erkel hagyaték őrizője, védnöke Tagai István Budakeszi Város polgármestere.

(Az összefoglaló alapját képező teljes cikk olvasható a www.pmkult.hu oldal Hírek menüpont alatt.) ■

Versmondóverseny és kitüntetés

FORRÁS: WWW.ERIKANET.HU

November 13-án befejeződött a legrangosabb hazai vers- és prózamonó verseny, a versmondó versenyek győztesének „Olimpiája”, a XXXIV. Radnóti Miklós nemzeti vers- és prózamonó verseny, amelynek Győr városa ad otthont immáron egy év hiján negyven esztendeje, 1971 óta.

Házigazdája és rendezője a Bartók Béla Megyei Művelődési Központ Nonprofit Kft.-vel közösen a Magyar Versmondók Egyesületének Győr-Moson-Sopron Megyei Szervezete, valamint a rangos Radnóti Miklós Emlékbizottság és Irodalmi Társaság.

A verseny a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, a Nemzeti Kulturális Alap és Győr-Moson-Sopron Megye Önkormányzata támogatásával valósult meg.

A kétnapos versenyen a résztvevők két Radnóti verset, prózát vagy műfordítást, valamint a magyar nemzeti irodalom bármely alkotójának három versét vagy prózáját jelölhették meg repertoárként. A verseny kétfordulós volt; a két vers elhangzását követően, a zsűri döntése értelmében, összesen tizenkilenc versmondót hallgatott meg a döntőben.

A zsűri elnöke, Kiss László értékelésében kiemelte a verseny rendkívül magas színvonalát, amely természetesen abból adódik, hogy itt a legjobb versenyzők mérték össze tudásukat, adtak tanúbizonyságot szakmai felkészültségükről, művészi érzékenységükről.

Az ünnepélyes zárszót dr. Szakács Imre a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés alelnöke mondta, aki egyben a Radnóti-díjat is átadta a versmondóknak.

A versenyzők a döntőt követően megkoszorúzták azt az emlékhelyet, ahol Radnóti a kegyetlen és értelmetlen halált elszenvedte és az abjai elágazásban Melocco Miklós legendásan szép Radnóti szobrát. (KL)

(A Versmondó hasábjain részletesen olvashatnak a versenyről.)

Radnóti-díjat kapott a vers és a versmondás népszerűsítéséért kategóriában többek között

DÁNIEL KORNÉL, amatőr színházi rendező, népművelő, az „Anyám fekete rózsá” Nemzetközi Vers- és Prózamonó Találkozó szervezője és létrehozója.

A különdíjasok között volt a Szentendrén élő amatőr versmondó, JÁNOSI MÁRTON is.

Minden kitüntetettnek szeretettel gratulálunk! ■

Papák, mamák, babák együtt énekelnek

30 éves a tápiószecsői Szathmári József Kamarakórus

SZÁDVÁRINÉ KISS MÁRIA

Három évtizeddel ezelőtt egy lelkes ifjú énektanár elhatározta, hogy a sok jó hangú, énekelni szerető pedagógusból kórust szervez Tápiószecsőn. A kiváló pedagógus és karnagy, Szathmári József hívására a dalos kedvű kollégák összegyűltek az iskolában az első próbára, s azóta hetente egyszer gyakorolnak és fellépnek otthon, a szomszédban, s szerte az országban. Karvezetőjük 1990 óta Szathmáriné Batori Magdolna énektanár, az alapító, névadó karnagy felesége. Nevüket 1987-ben, Szathmári József hirtelen, korai halála után vették föl.

– Különleges érzés lehet a férjéről elnevezett kórust irányítani.

– A nevét így hallani valóban fura. Először is magyarul kell hallani, hisz egyáltalán nem én találtam ki, a kórus egyöntetűen szerette volna felvenni a férjem nevét. Sajnos, egész fiatalon, 33 évesen halt meg, hét évig irányította az énekkart. Természetesen megtiszteltetésként és a szeretet megnyilvánulásaként is megélem, hisz a mi kapcsolatunk volt annyira erős, hogy nekem olyan, mintha ma is mellettem lenne. A kórustagok szintén úgy beszélnek róla sokszor, mintha nemrég még közöttünk lett volna. Sok akkori történetet emlegetünk, ha kórusról és zenéről beszélünk, elválaszthatatlan a nevétől.

– Egy fiatalember hívására jöttek fiatalok is?

– Sőt, csak fiatalokból állt a kórus, akkor a legidősebb tagunk 36 éves volt. Az általános iskola tanárain kívül hamarosan óvónők is bekapcsolódtak. Nagyon sok házaspár vett részt az énekkarban. Volt olyan katonaviselt fiúnk, aki miután megházasodott, hozta a feleségét is, de fordítva is előfordult, hogy a fiatalasszony hívta a férjét.

– Gondolom ezek után sorakoztak a babák is. Ez nem vetette vissza a kórus lendületét?

– Nálunk papa, mama, baba együtt próbált, mert mindenki hozta a gyermekét is. A picurkák babakocsiban voltak, a nagyobbak a szülők mellett ültek a padokban és rajzoltak, építettek. Szép nyugodtan eljártak, elszórakoztatták magukat. Ma sincs másképp. Aranyos történeteink fűződnek ezekhez. Egyik apuka a próba utáni napon vitte magával a 4 év körüli kisgyereket és a kislány az autóban az este próbált dalok egyikét dúdolgatta. Nemrég meg az egyik anyuka a hároméves kisfiát akarta lefektetni este a próba után, és a szokásos gyerekdalt kezdte énekelni, amikor a gyerek megszólalt, hogy ne ezt, hanem az „Éljen hazánk, magyar nemzetünk”-et énekelje. Ezt gyakoroltuk ugyanis este.

– Milyen a repertoárjuk?

– A gregoriántól a zeneirodalom egyházi és világi nagymestereinek műveig minden stílusát szívesen énekelünk. Természetesen amatőr kórus a miénk is, tehát nagy lélegzetű, komoly darabokat nem tudunk fölállalni, de amit igen, abban a minőségre törekszünk. Egyre inkább a baráti közösség szerepét tartom fontosnak, ezért előfordul, hogy egy-egy próbát fölálldozunk a beszélgetésnek, a lazításnak, hiszen tele gondokkal, problémákkal nem lehet folyamatosan jól énekelni sem.

– Mekkora létszámot jelöl a kamarakórus megnevezés?

– Alapításkor húsz fő fölött is voltunk, most 14–15-en próbálunk rendszeresen, természetesen mindkét létszám kamarakórus kategória. Már néhányan nagymamák, és nehezebben tudnak időt szakítani az éneklésre, mint kisgyermekes szülőként. Természetesen mindig jönnek új tagok is. ■

„Neki kell állni, és aztán adja magát.”

Gyenes Tamás, a palóc szuszék mestere

SZÁDVÁRINÉ KISS MÁRIA

Elhanyagolt, öreg parasztház belső szobájában talált rá első ládájára, s az akkor, ott kapott üzenetet nem tudja nem továbbadni. Gyenes Tamás népi iparművész öt éve készíti palóc ácsolt ládákat. Veresegyházon, a XV. Élő Népművészet – Országos Népművészeti Kiállítás Közép-Magyarországi Tárlatán a nagyközönség is megcsodálhatta munkáit. Megyei elismerést, a Tárgyaló Népművészet Ápolásáért Díjat kapott, az országos kiállításon pedig Arany Oklevelet vett át.

FOTÓK: NAGY ÁGNES

– Nem is tudom, hogy én találtam meg a ládákat vagy ők engem, mert annyira rendeltetészerűen léptek be az életembe. Felvidéki barangolásaink során bukkantunk rá az első szekrényre a feleségemmel. Még a kelengye is benne volt, holott körülötte csupa romot találtunk. Hazavittük, és nekiláttam a kutatásnak: kerestem anyagot az interneten, jártuk a múzeumokat, tájházakat és mozgósítottam a barátaimat. Éreztem, hogy csodára bukkantam.

– **Meséljen egy kicsit, mit kell tudni az ácsolt ládáról?**

– A szerkezete és a formája a régmúlta vezethető vissza: a krétaiaknál, az etruszkoknál, a görögöknél is felismerhetően megjelenik. Domború fedele a római szarkofágokra emlékeztet. Krisztus korából például az Olajfák hegyéről került elő több ezer darab kő láda, az ácsolt ládákhoz hasonló kétrozettás mintával. Európában a Kárpát-medencében virágzott legtovább, ezek között a palóc és az alföldi típusok a leggazdagabb rajzolatúak.

– **Hajlamosak vagyunk összekeverni a tulipános ládával.**

– Igaz, bár ez ácsmunka, és speciális technikával készül: zsilip-szerűen a lábba csúsztatják a deszkákat. Eredetileg szekrénynek hívták Magyarországon, csak mára a gépekkel készített álló alakú sifon szekrény elhódította a funkcióját

és a nevét. Szökrönynek, szuszéknak is nevezik, az ácsolt láda kifejezést a néprajztudomány honosította meg. Nagyon helyesen, hiszen így egyértelműen meg lehet különböztetni az asztalosmunkával készült, és sokkal későbbi tulipános ládától.

– **Ön minden részletét kézzel készíti?**

– Nekem az erdőn kezdődik a munkám, lehetőség szerint már ott megvizsgálom a bükkfákat. A megvett anyagból így is sokszor a fele tüzelő lesz, mert csak a legjobb minőségű fa használható erre. Először a széles farönkbe beleteszem a fejszét, és az ügyeletes segítőm, aki többnyire a feleségem, fabunkóval megüti, így széthasad, aztán deszkányi cikkekre kell tovább hasítani. Majd a kézi fejszével tovább darabolom. A vonókéssel simává teszem a felületet, kézzel hornyolom a vájatot, utána illesztem össze a szerkezetet. Majd megfűstölöm, hogy a szép, sötét színét megkapja. Most következhet a cifrázás, a jelek bevésése. Mindez fárasztó munka, komoly fizikai erőt igényel, de amíg csinálom, egészen elvarázsol, mint ha őseink tudása, bölcsessége költözne be hozzánk.

– **Kitől tanulta meg a mesterfogásokat?**

– Erre a kérdésre egy kedves, idős parasztember, Miska bácsi mondata jut eszembe. Egyszer megkértük, mert sehogy sem boldogultunk a rozs-szalma kötéllel, hogy árulja el, hogyan kell megcsinálni. Mire

azt válaszolta, hogy „neki kell állni, és aztán adja magát”. Azt gondolom magam is, hogy a szuszék ácsolását nem lehet könyvből megtanulni. Egy néprajzi film segített az eszközhasználatban, sok ládát lerajzoltam magamnak, de a legnagyobb tanítómestereim a régi ládák. Ahogy szétszedtem egyet restaurálásra, sok mindent megértettem közben, hiszen minden részén ott az alkotó keze nyoma. Folyamatosan kísérletezek, az apró mesterfogásokat évekig finomítottam. Mostanában jöttem rá arra is, hogyan lehet ügyesebben, pontosabban illeszteni a lábba a legalsó deszkát. A régi mesterek nyomán járok, bár a fonál az 50-es években megszakadt. Tudomásom szerint ma sincs senki Magyarországon, aki ezzel a régi módszerrel dolgozna iparszerűen.

– **Sajátos motívumok díszítik a ládákat. Milyen titkokat rejtene?**

– Ezek a geometrikus ábrák, jelek üzenetet hordoznak a készítőikről, a családjukról, a megélhetésükről, az életükről. Minden darab egyedi, hiszen a deszkák szélessége szükségyszerűen változtatja a rajzolatot. Sokszor látszik a képjelek elhelyezésén is, hogy például szándékosan kerültek oda.

Lükő Gábor, Makoldi Sándor is foglalkozott a jelentésükkel. Az 1910-20-as évek körül az érzékelhető, hogy már

csak motívumsorozattá válnak. Arra törekszem, hogy az én ládáim a régi jelentésrend szerint beszéljenek, s személyesen annak, akinek készülnek.

– **Hol van a műhelye? Úgy tudom, egy budapesti bérházban laknak.**

– Bernecebarátiban, nagyszüleim falujában vettünk egy öreg parasztházat tíz éve és a két kezünkkel, a régi technikával felújítottuk. Itt végzem a nehezebb, nagyobb teret igénylő munkákat. Ez elsősorban a nyári szállásunk. A fővárosi lakásunkban a fürdőszobában alakítottam ki egy kis részt, ahol elsősorban a cifrázást csinálom és furulyákat készítek.

– **Komoly technikai bravúr a szerkezet, és összetett a mintázat, mindkettő nagyon ügyes kezet, kifinomult látást igényel. Családi hagyományt folytat a kézművességgel?**

– Többszörösen is. Apai nagyapám börsönyi fafaragó és hátikosár-készítő mester volt, s gyerekkoromban minden szabadidőmet Bernecebarátiban töltöttem. Tehát az élő néprajz közelében éltem. Készítettem palóc pásztorfurulyákat bodzafából, de igazi titkát már felnőtt koromban Pál Pista bácsi tereskei juhász, a népművészet mestere, a Magyar Kultúra Lovagja adta át nekem. Édesanyám, Szakali Marcella rajztanár, festőművész. Általános iskolás koromban minden rajzversenyre elküldött, egész jól szerepeltem többször is. Egyébként a családban a mindennapjaink szerves része volt a művészet. Fialat korom óta gitározom, saját zenekarom is volt, öt évig kórusban énekeltem, ikonokat is festettem. A szüleim bölcs előrelátásból javasolták, hogy mindemellett valami rendes szakmát is tanuljak, így lettem mérnök. Természetesen semmi nem véletlen az életünkben, a két terület jól kiegészíti egymást. A műszaki tanulmányaim segítenek a képfeldolgozásban, a rajzolás az ábrák rögzítésében, a kompozíciós látásban.

– **Mennyi ideig tart egy átlagos méretű láda elkészítése?**

– Nem tudom megmondani. Régen sem nézték az időt, a munkát nem az időben szakaszolták. Állandó jelenlétet igényelt, az éppen készülő darab mindig kéznél volt, a mester bármikor hozzáfoghatott, abbahagyta, majd folytatta. Nálam kicsit más a helyzet, hiszen én naponta eljárak dolgozni, számítástechnikai rendszermérnök vagyok. Általában ajándékba vagy megrendelésre csinálom a szuszékokat, sokszor éjjel egyig. Így körülbelül egy hónap alatt készül el egy ácsolt láda.

– **A népművészet iránti elkötelezettsége egyben életforma váltást is hozott?**

– A világlátásunk módosult. Amikor házat vettünk egy évtizede Bernecebarátiban, visszahonosodtunk a faluba, hiszen ott laknak a rokonaim is. A városi életmódot azonban nem adhattuk föl, hiszen a megélhetésünk, a gyermekeink odakötnék. A régiek, a falu örök igazságából valamit mégis átszűrünk az életünkbe. Amikor például leszáll az este, az 1860-ban épült házunkban minden szónak új hangsúlya lesz, az ételnek sajátos íze. A rácsodálkozáshoz segít a városi látásmód, ami viszonyítási pontot ad. Úgy látom, hogy a közgondolkodásban még mindig nincs kellően hangsúlyozva, hogy mennyi értéket rejt a népi kultúra.

Mi a falunkban is arra törekszünk, hogy újra fölfedezzük elfeledett kincseinket. A települési monográfiába írtunk tanulmányokat, gyűjtjük a helyi népművészeti tárgyakat, összegyűjtöttük a helyi népdalokat megtanultuk az ősi sövényfonást, még lefotóztuk az utolsó itt élő hátikosár-készítő mestert, Hídvégi János bácsit.

– **Megfigyeltem, hogy szinte mindig többes számban beszél. Ezek szerint a felesége, Nagy Ágnes szintén ilyen odaadással végzi a hagyományápolást?**

– Így igaz, holott nem kevés az sem, hogy egyáltalán a lakásunkban elviseli a fúrást faragást, a sok forgácsot. Ráadásul az öt gyermekünk közül még három velünk él. Ági tanár, gyönyörűen énekel népdalokat. Rengeteget tanultam tőle az emberekkel való bánásmódról is, és komoly biztatást kapok mindig, ha valami miatt elkeseredek. A kiadásra váró kötetem összeállításában is sokat segített. A legtöbbet neki köszönhetek, igazi alkotótársam. Számunkra közösen megélt csoda a népi kultúra folyamatos fölfedezése. ■

FOTÓ: LETHENYEI LÁSZLÓ

Élő Népművészet

XV. Országos Népművészeti Kiállítás
2010. október 29. – 2011. március 27.
Néprajzi Múzeum

Idén a Néprajzi Múzeumban látható a népi kézművesség legszebb alkotásait bemutató kiállítás. A hazai tárgyalkotó népművészet, a népi kismesterségek képviselői ötévente kapnak lehetőséget a szakmai zsűri és a közönség előtti megmérettetésre. A kiállításon közel 450 alkotó és alkotóközösség 1.700 tárgya tekinthető meg, amelyet a régiós kiállításokról és országos pályázatokról beküldött 10.000 pályamunkából válogatott ki a zsűri.

A népi kismesterségek minden ága megjelenik a tárlaton: történeti és paraszti hímzés, csipke, képfestő, viselet, népi ékszer, szőttés, nemez, faművesség, használati tárgyak, bútorok, játékok, csont- és szarufaragás, kovácsmesterség, fazekasság, bőrművesség, szalma-, csuhé-, gyékény- és vesszőfonás, mézeskalács, gyermekjáték.

Csupor István etnográfus, főmuzeológus a sajtóbemutatón többek között elmondta, hogy világszerte magyar modellként ismerik a hagyományok átadásának azt a módszerét, amikor néprajzkutatók, művészettörténészek segítségével, az eredeti gyűjtött anyag alapján, annak tanulmányozásával a mester önálló alkotásra képes, és ez a kiállítás ennek a modellnek ékes bizonyítéka.

A március végéig látható kiállítást számos program kíséri: lesznek kézműves foglalkozások, szakmai események, koncertek, és például divatbemutató is, amelyen a népművészetből ihletet merítő, de ma is hordható viseleteket láthatnak az érdeklődők.

A XV. – Élő népművészet – Országos Népművészeti Kiállításon díjazott tárgyalkotók, akik a Közép-magyarországi Régiót képviselték

Bútor, famunkák kategóriában: Horváth Béla, népi iparművész, Budapest – Gránátalma díj; Gyenes Tamás, népi iparművész, Bernecebaráti – Arany oklevél; Gaál János, Budapest – Arany oklevél; Szepesi János, népi iparművész, Budapest – Bronz oklevél.

Hímzés kategóriában: Kissné Sponga Zsuzsanna, Budapest – Ezüst oklevél;

Csipke kategóriában; Maszler Irén, Solymár – Arany oklevél.

Szöttés kategóriában: Haris Mária, népi iparművész, Budapest – Arany oklevél; Kamocsay Judit, Budapest – Arany oklevél; Kerényiné Turjanszky Katalin, Budapest – Bronz oklevél.

Fazekasság kategóriában: Bangó Aliz, Tök – Ezüst oklevél.

Szálás anyag kategóriában: Bárány Mara, Budapest – Arany oklevél; Némethné Kozma Ilona, népi iparművész, Ócsa – Ezüst oklevél.

Mézeskalács kategóriában: Dávidné Szmelo Judit, Budapest – Bronz oklevél.

Ékszer kategóriában: Bánky Zsuzsanna, Budapest – Arany oklevél; Ganevne Székely Katalin, népi iparművész, Halásztelek – Arany oklevél; Hrivnák Károlyné, népi iparművész, Budapest – Arany oklevél; Gárdonyi Bálintné, népi iparművész, Csömör – Ezüst oklevél. ■

Hat évtizede táncolnak

Ofella Sándor
Hagyományörző Népi Együttes

WALTER JÁNOS, EGYÜTTESVEZETŐ

Ofella Sándor 1914. december 24-én született egy tápiószecsői szegény paraszt családba. Haláláig, 1997-ig egész életét szülőfaluja népművelésének szentelte, s a Tápió-völgye hagyományainak ápolását tűzte zászlajára.

Ofella Sándor 1950-ben megalakítja nyolc lánnyal a táncsoportot, majd egy kis idő múlva közéjük áll Bata István zenész, aki harmónikán kíséri őket. Még ebben az évben fiúk is csatlakoznak hozzájuk, majd 1953-ban hét idős asszonnyal növekszik a táncsoport, és hagyományörző együttesként működik tovább. Később a hagyományok ápolása érdekében megalakítja a gyermek csoportot is. 1970-ben egy Röpülj páva különdíj készítette Gál Károlynét, hogy életre hívja a Menyecskekoszorút nyolc fővel. Majd a zenészek létszáma is növekedik: hol a cigányzenekar, a citerazenekar, a fúvószenekar vagy a vonószenekar húzza a talpalálót.

Az elmúlt hat évtizedben az együttesnek több mint 650 tagja volt. Jelenlegi létszáma 48 fő: 18 ifjúsági táncos, 16 felnőtt táncos és 14 menyecske és asszony.

A jubileumot megünnepelte a falu apraja-nagyja. A köszöntők után a táncé lett a főszerep, amelybe a végén már bekapcsolódtak azok is, akik még személyesen ismerték az együttes alapítóját, Ofella Sándort.

(Az együttesről részletes írást közzeltünk a Közművelődési Információk 2005/6. számában, Walter Jánossal beszélgetés olvasható lapunk 2009/4. számában.) ■

